

GAGAUZ ARAŞTIRMALARININ DURUMU VE ÖNCELİKLİ HEDEFLERİ

Vlodzimej ZAYONÇKOVSKIY*

Çev. Bülent HÜNERLİ**

Dil Araştırmaları, Bahar 2017/20: 237-243

Gagauz yerleşimleri daha çok Kuzey-doğu Bulgaristan'ın Varna ilindeki Vinitsa, Kumanova, Kiçevo, Oreşak, Gen. Kantarcievo köylerinde; Prodivadiya ilinde Brestak, Çerventsı; Dobruca Kavarna'da Bilgarevo, Mogilişçe, Goreçanı, Çunçevo köylerindedir. Gagauzlar, Güneydoğu Bulgaristan'da Yambol ve Topolovgrad ilinin bazı köylerinde yaşamaktadır. SSCB topraklarında Gagauzlar, genel olarak Moldova'nın (Besarabya) sağ hattının güney kısmında Komrat, Çadır-Lunga, Kongaz, Tarakliya ve Vulkaneşt ilçelerinde; Ukrayna SSR'sinin Zaporozje ve Odessa (İzmail) bölgelerinde; Rostov bölgesinde (Priazovye) RSFSR¹ varlığını sürdürmektedir. Gagauzlara ait küçük yerleşim yerleri, Orta-Asya ve Kazak SSR'sinin sınırlarında; özellikle Semey eyaletinin Kokpekti, Jarmi, Çar, Aksuat, Ayaguz ve Urcar illerinde ve ayrıca yer yer Batı Kazakistan ve Pavlodar eyaletlerinde bulunmaktadır. Bundan başka Gagauzlar; daha Kırgız SSR'sinin Frunze eyaletinde, Özbek SSR'sinin Taşkent eyaletinde ve küçük gruplar olarak diğer yerlerde yaşamaktadırlar. Gagauzların sayısı Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde 124 bin kişidir.

Onlar; Anadolu Türkçesine yakın, Türk lehçelerinin kendine özgü özelliklerine sahip Gagauzca'yı konuşurlar. Ama Slav dillerinden gelen çok sayıdaki alıntı, sadece sözlükte değil; aynı zamanda cümle yapısında da görülür. Din olarak ise Ortodoks'turlar ve bu özelliği ile Türklerden kesin bir biçimde ayrılırlar.

Gagauzlar; eskiden beri ya müstakil makalelerde ya da özel çalışmalarda, bu problemi irdeleyen bilim adamlarının (tarihçi, etnograf, dilbilimci) dikkatini çekmiştir.

V. V. Radlov², Gagauzların adlarıyla uğraşmıştır. A. A. Sokalskiy³, Besarabya'daki kolonileri anlatırken bu halkı dilsel bakımdan Türk, dinsel

* Vlodzimej Zayonçkovskiy (1961) "Sostoyaniye i Blijayşıye Zadaçi İzuçeniya Gagauzov/Состояние и ближайшие задачи изучения гагаузов", *Polonya Bilimler Akademisi/Polska Akademia Nauk, Folia Orientalia, Cilt II (1960), Krakow s.43-51*

** Dr., Kiev Milli Taras Şevçenko Üniversitesi Filoloji Enstitüsü Türkoloji Bölümü, Kiev/UKRAYNA hbulent80@gmail.com

1 Çev. Notu: Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti.

2 Çteniya v İmn. Obşç. İst. İ Drevn. Rossii 1846 No:1.

3 Bolgarskiya kolonii v Bessarabii i Novorossiyskom Krae. Jurnal Ministerstva Vnutrennih Del 1848 bölüm.21

bakımdan Ortodoks sayıyordu. A. Zaşçuk⁴, Gagauzları Besarabya'ya göç etmiş ve Türkçe konuşan Bulgar olarak düşünüyordu. P. Draganov⁵, onların Ortaçağ Kuman-Kıpçakların muhtemel torunları ve dil olarak da – bilindiği üzere- kesin bir biçimde Osmanlı Türkçesi olduğunu iddia etmiştir. M.S. Drinov⁶ da aşağı yukarı aynı düşüncedeydi. L. Miletic⁷, Bulgaristan'ı anlatırken Gagauzlara çokça yer ayırmıştır. K. İrecek, çalışmalarında⁸ Gagauzlardan bahsederken onları Kıpçakların torunları saymıştır. K. Peets⁹ de bu düşünceye yaklaşmaktadır. Gagauz araştırmaları alanında en önemli hizmet Moşkov'a; yani bu halkın uğraşlarına, adetlerine, yaşam tarzına dayayan etnografik malzemeleri ve -tarihi giriş hariç- ayrıntılı anlatımları içeren ve 24 bölümden oluşan, "*Gagauzi Benderskogo Uyezda*"¹⁰ başlığı verilen büyük monografiyanın yazarına aittir. Aynı yazar, V.V.Radloff tarafından yayınlanan seride "*Obraztsı Narodnoy Literaturı Tyurskih Plemen*"nın 10. cildinde "*Nareçiya Bessarabskih Gagauzov*"¹¹ başlığı altında, Rusça tercümeli ve yaklaşık 3000 kelime bulunduran Gagauzca-Rusça sözlüklü hikayelerden, halk şarkılardan, atasözlerinden, bilmecelelerden oluşan metinleri yayınladı. V.A.Moşkov'un "*Turetskiye Plemenana Balkanskom Poluoströve*"¹² makalesi bilgilendirici bir özelliğe sahiptir. Bu araştırmacı; Gagauzların kendi köklerini, Monomah¹³ tarafından Kiev Rusya'sının güney sınırlarının yerleştirilen Orta Asyalı Oğuzlara (Rus yıllıkları onları Türk olarak adlandırıyor) götürdüğünü düşünüyordu. L. Miletic "*Nay-novi İzsledvaniya po Etnografiyatana Gagauzite*"¹⁴ çalışmasında etnografik bir özet vermiştir. G.Popesky-Çiokanel "*Populations musulmanes de a Roumanie*"¹⁵ makalesinde kısaca Gagauzlardan bahsetmektedir. T. Mentzel, İslam Ansiklopedisi'nde¹⁶ kısa olarak bu halkın yerleşim yerlerini, kökenini, tarihini; aynı şekilde mizacını ve dilini bu zengin bibliyografyaya ekleyerek takdim etti. G. Dmitrov da, "*Gagauzi*

4 Materialı dlya Geografii i Statistiki Rossii. Bessarabskaya Oblast. Peterburg 1862. s.237.

5 Zapiski İmp. Russk. Geogr. Obşç. Po Otd. Etnografii XXII Sayı. I s.237.

6 İstoriçesko Osvetleniye Vırh Statistikatana Narodhostite İstoçnata Çastna Bılgarskoto Knyajestvo. Periodiçesko Spisaniye VII-VIII. Sofiya 1884.

7 Staroto Bılgarsko Haseleniyena Severo-İztoçna Bılgariya. Bılgarska Biblioteka. Sofiya 1902.

8 Das Fürstenthum Bulgarien. Prag-Wien-Leipzig 1891. Einige Bemerkungen über die Überreste Petschenegen und Kumanen sowie über die Völkerschaften der sogenannten Gagauzi und Surluçi im heutigen Bulgarien. Sitzungsberichte d. k. Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften, phil.-hist. Klasse 1889, Prag 1890, s.3-30

9 Christliche Türken oder türkische Christen? Studien aus Ostbulgarien. "*Oesterreichische Monatschrift für den Orient*" XX Wien 1894, s.80-91.

10 Etnografiçeskoye Obozreniye XLIV (1900), s. 1-90; XLVIII (1901), s. 98-160; XLIX (1901), s. 1-49; LI (1901), s. 1-80; LIV (1902), s.1-66; LV (1902), s.1-91.

11 T. I-II. Peterburg 1904.

12 İzv. İmp. Russk. Geogr. Obşç. XL (1904), s.406-417.

13 Çev.Notu: Vladimir Vsevolodoviç Monomah/1053-1125 (Kiev Büyük Prensi/Великий князь Киевский).

14 Periodiçesko Spisaniye LXVI. Sofiya 1905/3-4, s.256-275.

15 "Revuedu Monde Musulmane" I, Paris 1906, s.196

16 Gagauzes. Encyclopedie de l'İslam II, s.134-135.

Potekloto Īm i Proishojdeniye na Dumata"¹⁷ ve St. Mladenovda "Gagauzkiyat *Vipros*"¹⁸ adlı makalelerinde bu probleme –Gagauzlara- değinmektedirler. St. Romanski "*Harodopisna Karta na nova Rominska Dobrudja*"¹⁹ adlı incelemesinde, L.S. Berg'in "*Heseleniye Bessarabii. Etnografiçeskiy Sostav i Çislennost*"²⁰ çalışmasında olduğu gibi Gagauzlara çokça yer vermektedir. A.İ.Manov, "*Obiçaina Gagauzite v Varna*"²¹ eserinde Gagauzların âdetlerini yazdı. G. Balasçev "*Ο Αύτοκράτωρ Μιχαήλ ή ο Παλαιολόγος και τό ιδρυθέν τή συνδρομή αύτοϋ κράτος τών Ογούζων παρά τήν δυνακίην άκτίν του Εύξεινον*"²² adlı makalesinde Oğuzlardan söz ederken Gagauzlara da değinmektedir. M. Çakır, Romence "*Origina Gâgâuzilor*"²³ başlığı altında yazılan "*Basrabialâ Gagauzlarân İstorieasâ*"²⁴ adlı eserinde Gagauzların tarihini popüler bir biçimde ele almaktadır. T. Kovalskiy, "*Lesturcs et la Langue Turque de la Bulgarie du Nord-Est*"²⁵ ve "*Les éléments ethniques turcs de la Dobroudja*"²⁶ adlı araştırmalarında bilimsel gezileri sırasında bu halk hakkında topladığı bilgileri vermektedir, dilbilimsel malzemesi ise "*Osmanisch-türkische Dialekte*"²⁷ adlı çalışmasında kullanmıştır. N.K.Dmitriyev, Gagauz araştırmalarıyla ilgilenmiştir ve Gagauzcada yansımaları kelimelelere eğilen "*Gagausische Lautlehre*"²⁸, "*Skizze der Südtürkischen Mimologie*"²⁹ adlı makalelerini bu konuda yayınladı. Onun yine "*Gagauzskiye Etyudi*"³⁰ çalışması; morfolojik, sentaks, semantik alanlarındaki izlenimlerini içermektedir. Aynı yazarın "*Dolgiye Glasniye v Gagauzskom Yazıke*"³¹ makalesinde, fonetik problemlere değinilmektedir. E.M. Hoppe, "*I Gagauzi popolazione turco-cristiana della Bulgaria*"³² adlı çalışmasında tarih ve âdetler hakkında bilgiler vermiştir. J. Çankov, "*Gagauzite v Bilgariya*"³³ adlı makalesinde onlardan bahsetmiştir.

17 İzvestiyana Varnenskoto Arheologičesko Drujestvo II. Varna 1909, s.15-32.

18 Bilgarska İstoriçeska Biblioteka I. Sofiya 1931.

19 Spisaniyena Bilgarskata Akademiyana Haukite XI. Sofiya 1915, s.33-112.

20 Trudi Komissiıpo İzuçeniyu Plemennoro Sostava Rossii VI. Petrograd 1923.

21 İzvestiyana Varnenskoto Arheologičesko Drujectvo III 1910, s.24-30 i IV 1911, s.108-111.

22 Sofiya 1930.

23 Viața Basarabiei 1933 No:9, 1934 No:5, s.259-276

24 Kişinev 1934.

25 Krakow 1933.

26 "Rocznik Orientalistyezny" XIV, 1938, s.66-80.

27 Enzyklopaedie des Islam IV, s. 991-1011. (Fransızca ve İngilizce baskıda da)

28 "Archiv Orientalni" IV, 1932, s.208-224, 349-362, V 1933, s.20-26

29 "Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes". XXXVI, 1929, s. 20-26.

30 Uçeniyae Zapiski Leningradskogo Universiteta. No:20 Seriya Filologičeskih Nauk Sayı:1. Leningrad 1939, s.3-27.

31 İssledovaniya po Sravnitelnoy Grammatike Tyurkskih Yazıkov I Fonetika. Moskva 1955, s.203-207.

32 "Oriente Moderno", XIV, No:3 1934, s. 132-143.

33 İzvest. Na Bılg. Geogr. Drujestvo IV 1936, s.132-143.

M. Çakır, Psaltır'ı "*Psaltirea*"³⁴, dua kitabını "*Dua chitabâ Gagauzlar için*"³⁵ ve Gagauzca-Rumence Sözlüğü "*Dicționar gâgâuz-român*"³⁶ basmıştır. P. Zevrak folklor metinlerini: şarkı, halk tababeti, bilmeceleri³⁷ yayınlamıştır. N.S. Derjavin'in "*O Naimenovanii i Etničeskoy Prinadlejnosti Gagauzov*"³⁸ adlı makalesi basılmıştır. A. İ. Manov, bu halkla ilgili önemli bir monografinin "*Poteklotona Gagauzite i Tehnite Obiçai i Nravi*"³⁹ yazarıdır. Monografi iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölüm Gagauzların kökenlerini anlatır, ikinci bölüm dini inançlar, âdetler, yaşam tarzı, bayramlar, tedavi yöntemleri, bilmeceler, halk yaratmaları, atasözleri ve şarkılara ait bilgiler vardır. Manov; Gagauzları, Ortaçağda Balkanlarda ortaya çıkmış olan Oğuzlarla ilişkilendirmeye çalışmıştır. Bu eser "*Gagauzlar*"⁴⁰ adı altında Türker Acaroğlu'nun Türkçe tercümesiyle yayınlandı.

Bulgar tarihçi G. Zanetov (1902'den önce)⁴¹ ve İ.İvanov⁴², Gagauzların Hristiyanlık'ını korumuş; fakat Türklerin baskısı sonucunda anadili olan Bulgarca'yı kaybetmiş, Türkleşmiş Bulgar olduğunu ispatlamaya çalışıyorlardı. Osmanlı öncesi küçük bir Türk unsurunun varlığına Gagauzların oluşumunda ihtimal veren P. Mutavçiyev⁴³, onlara büyük ölçüde katılıyordu. K. Şkorpil'in⁴⁴ teorisine göre Gagauzlar –güya- Balkanlardaki Slav nüfusuyla karışmamış Asparuh Bulgarlarından (Ön-Bulgarlar) gelmekteydi. 1902'den itibaren – yukarıda adı geçen- Zanetov⁴⁵ da Şkorpil'in görüşünü desteklemeye başlamıştır. P. Vittek "*Yazijioghlu 'Alî on the Christian Turks on the Dobruja*"⁴⁶ ve "*Les Gagaouzes=Lesgens de Kaykâūs*"⁴⁷ adlı makalelerinde, Selçuklu Sultanı İzzeddin Keykavus'un adından Gagauzların adını çıkardı. O. Nekrasova'nın, "*Le problème de l'originine des Gagaouzes et la structure anthropologique de ce group ementethnique*"⁴⁸ ve V. D. Dyaçenko, "*Antropologičeskoe İssledovaniye Gagauzov Moldavskoy SSR*"⁴⁹ adlı makaleleri, antropolojik

34 1936.

35 Chişinău 1935.

36 Chişinău 1938.

37 "Halk Bilgisi Haberleri", VII, s. 260-264, 278-285; VIII, s.71,111,113.

38 Sovetskaya Etnografiya 1937 No:1, s.80-87.

39 Varna 1938.

40 Ankara 1940.

41 Bilgarskite kolonii v Rusiya. Periodičeskı Spisaniye 1895 XXXIX, s.10-11.

42 Sbornik Statey. İzd. 2. Kişinev 1900, s.43

43 Dobruja. Sbornik ot Studii. Sofiya 1947 IV, s.213-214.

44 Doklad v "Otçetah Varnenskoy Gimhazii". 1898.

45 Bilgarskoto Naseleniye v SredniteVekove. Ruse 1902, s.70-71.

46 "Bulletin of the School of Oriental and African Studies" 1952 XIV/3, s.639-668.

47 "Rocznik Orientalistyeczny", XVII 1953,s. 12-24.

48 Lnerârile Soc. Geografice "DimitrieCantemir" III, Iaşi 1940.

49 Kratkiye Soobşçeniya Instituta Etnografii Akademii Nauk SSSR XV 1952, s.86-89.

araştırmaların sonuçlarını anlatmaktadır. K. Bayev, “*Po Viproca za Etnogenezisana Gagauzite*”⁵⁰ adlı makalenin yazarıdır. Şu iki yazı ise V. Zayonçkovskiy’e aittir: “*Terminologia zwierząt domowych u Gagauzov*”⁵¹ ve “*Przyezynki do etnografii Gagauzow*”⁵². Bu konu üzerine “*Pervoye Maccovoye Pereseleniye Bolgar i Gagauzov v Bessarabiyu v Naçale XIX.v*”⁵³ ve “*Antikrepostniçeskaya Borba Gagauzov i Bulgar Bessarabii v 1812-1820 gg*”⁵⁴ adlı çalışmalarını basan İ.İ.Meşçeruk, 19. asırdaki Gagauzların tarihi ile ilgilenmektedir. V. Marinov, “*Prinos kim İzuçavaheto na bita i Kulturatana Turtsite i Gagauzite v Severoiztoçna Bulgariya*”⁵⁵ adlı önemli bir monografinin yazarıdır. Makale, Gagauz yerleşimleri, nüfusun uğraşları, teknik ve ekonomi, evler, yemekler, ulaşım araçları ile ilgili ayrıntılı bilgileri içermektedir. G. Doerfer, “*Das Gagausiche*”⁵⁶ adlı makalesinde Gagauzcanın Balkan Türkçesinin üç diyalektinden biri olarak kısaca belirtmektedir. N.A. Baskakov, “*Tyurskiye Yaziki*”⁵⁷ adlı eserinde Gagauzcaya ayrı bir yer verir. V. Zayonçkovskiy, “*Z badan nad jezzykiem i folklorem Gagauzów w Bulgarii*”⁵⁸ bildirisinde Bulgaristan’daki Gagauzların bazı dil ve folklor özelliklerini incelemiştir. Kendisi Bulgaristan’a yaptığı bilimsel gezi sırasında topladığı ve içinde bilmeceler, atasözler, deyimler, manilerden oluşan Gagauz folkloru malzemelerini “*Gagauskie teksty folklorystezne*”⁵⁹ basmıştır. A.S.Amanjolov “*O Yazike v Kazahstanskih Gagauzov*”⁶⁰ yazısında Gagauzların diline değinmiştir. L.A. Pokrovskaya, “*Pervye İtogi Razvitiya Gagauzskogo Literaturnogo Yazıka*”⁶¹ adlı makalesinde Gagauz edebi dilinin oluşumuna dair bilgiler vermektedir. 6-8 Haziran 1960 yılında Kazan’da gerçekleşen ve Tataristan otonomisinin 40. yılına adanan üniversiteler arası bilim konferansının Türkoloji seksiyonundaki toplantında, Gagauz araştırmalarına dair şu bildiler sunulmuştur: R.İ. Bigayev, P.Danilov, M.U.Umarov-“*Gagauzi v Sredney Azii*”⁶², aynı kişiler “*O Gagauzah v Kazahstane i ih Yazike*”⁶³. V. Drimba,

50 İzvestiyana Varnenskoto Arheol. Drujestvo IX Varna 1953, s.89-104.

51 “Rocznik Orientalistyeczny”, XVII 1953, s.386-392.

52 “Rocznik Orientalistyeczny”, XX 1956, s.353-360.

53 İzvestiya Moldavskogo Filiala AN SSSR 1953 No:3-4.

54 Kişinev 1957.

55 Sofiya 1956.

56 “Philologiae Turcicae Fundamenta”, I. Wiesbaden 1959, s.260-271.

57 Moskva 1960, s.131-134.

58 Sprawozdania z posiedzen Komisji Oddzialu PAN w Krakowie, Styczen-czerwiec 1958, s.34-37.

59 Ezikovedsko-etnografski İzsledvaniya v nametna akademik Stoyan Romanski. Sofiya 1960, s.855-886

60 Voprosi Yazikoznaniya 1960 No:3, s. 156-157.

61 Voprosi Yazikoznaniya 1960 No: 3, s.154-156.

62 “V İzvestiyah Akademii Nauk” Uz SSR, Seriya Obşçestvennih Nauk”, 1960 No:6, s.60-65’te basıldı.

63 Tezisi Soobşçeniy Napeçatanı v İzdanii “*Problemi Tyurkologii i İstorii Russkogo Vostokovedeniya*”, Kazan 1960, s.18-25.

Gagauz fonetiğiyle uğraşmaktadır ve “*Aspecte din fonetică găgăuză*”⁶⁴ adlı makaleyi yayınlamıştır.

Besarabya, Sovyetler Birliği ile birleşmeden önce Gagauzların yazı dili yoktu. Belli başlı dini içerikli bazı kitapların Gagauzca basılması ve misyoner faaliyetleri nedeniyle 19.yy sonu 20.yy başında Gagauzlarda ortaya çıkan Rus, sonra Romen alfabesindeki yazılı ilk örneklerin sınırlı bir amacı vardı. Ancak şimdi -Moldavya SSR’sine girdikten sonra- Gagauzcanın yazılı edebi dilinin oluşturulması tekrar gündeme getirilmiş ve başarılı bir şekilde çözülmüştür.

Moldova SSR’nin Yüksek Sovyeti’nin başkanlık divanınının 30 Temmuz 1957 yılı tarihli kararname ile “*Gagauz Alfabetesi*” uygulama konuldu. Gagauz alfabesi bazı eklemelerle, Rus alfabesinin temelinde oluşturuldu. Gagauz dilinde ilk eğitim (hazırlık döneminden başlayıp 3. sınıfa kadar; 4. sınıftan itibaren eğitim Rusça yapılır ve ana dili ise seçmeli ders olarak öğrenilir), Moldova SSR’sinin Yüksek Sovyeti’nin 16 Kasım 1957 tarihli kararıyla 1 Eylül 1958’den itibaren okullarda, Gagauz kimliğine taşıyan öğrenciler için yürürlüğe girdi.

Gagauzca ders kitapları oluşturulması ve uygun yazı biçiminin sağlanması amacıyla Moldova SSR’sinin eğitim bakanlığının okullar için Bilim-Araştırma Enstitüsü, “*Pravila Orfografii Gagauzskogo Yazıka*”⁶⁵ adlı eseri tasarladı. Bu çalışmalar, Gagauzcadaki kelime birleşimlerini ve kelimelerin yazılışlarını tek şekilde sabitlemeye çalışan ilk girişimlerdir. İmlâ kuralları; hem fonetik gelişim kanunlarıyla hem de dilin gramer yapısının ve sözcük dağarcığının durumuyla yakından bağlantılıdır. Ortaya çıkan kurallar, genelde Çağdaş Gagauzcanın gelişim yasalarını ve durumunu yansıtmaktadır.

Bu kurallar temel alınarak; hazırlık sınıfı, 1. sınıf, ilköğretim 4. ve 5. sınıflar için “*Gagauz dili*”, “*Bukvalık*” adlı kitaplar yazıldı. 2 bölümden oluşan “*Bucaktan Sesler*”⁶⁶ adındaki Gagauzca ilk edebi kitap yayınladı. Birinci bölüm Gagauz folkloru örneklerini: halk şarkılarını, hikâyeleri, anlatıları, atasözlerini, bilmeceleri içermektedir. Kitabın ikinci kısmı, Çağdaş Gagauz şairlerinin eserlerini kapsamaktadır. 28 Haziran 1957’den itibaren Kişinev’de haftada iki kez (Moldova Sosyaliste) cumhuriyet gazetesinin ilavesi olarak basılan tek sayfalık gazete, Gagauzların kültür hevesinin tezahürüdür.

Gagauz araştırmalarının şimdiki durumunu bu şekilde gösterdikten sonra şimdi yakın gelecekte hayata geçirilmesi gereken öncelikli hedefleri belirlemek zorundayız.

Gagauzların kökenini belirlemek için farklı bilim adamlarının çok sayıdaki

64 Foneticăşi Dialectologie II 1960, s. 121-129.

65 Kişinev 1958.

66 Kişinev 1959.

girişimlerine rağmen bu problem şimdiye kadar kalmış, hâlâ da çözülememiştir. Onun için bu esrarengiz halkın tarihinin sistematik bir biçimde araştırılması gerekir. Bu amaç için tarihçiler, etnograflar, dilbilimciler, antropologlar ve bilimin diğer temsilcileri kapsamlı bir ekip kurmak için güçlerini birleştirmelidirler. İlk olarak Romen, Bulgar, Rus, Türk, Bizans kaynaklarının bu açıdan araştırılmasının gerekliliği öne çıkıyor. Yerleşim tarihine dair materyallerin bulunduğu arşivlerin tekrar değerlendirilmesi önemsiz bir konu değildir.

Dilbilimsel ve folklorik malzemelerin toplanması için bilimsel gezi hazırlığı, öncelikli görevdir. Bu bağlamda eski maddi kültür kalıntılarına geniş ölçekte dikkat edilmesi gerekir.

Gagauzların hem ayrıntılı nüfus bilgisi tanımını, hem de kesin antropolojik ölçümlerini yapması gereken antropologların çalışması, yerinde araştırmaların önemli bir parçasıdır. Bu veriler özellikle nihai sonuçların çıkarılması için çok yararlı olacaktır. Aynı zamanda ağız araştırmaları dikkate alınmak suretiyle dilbilimsel araştırmalar yapmak gerekir. Günümüz şartlarında ses kayıt cihazının kullanım imkânı sayesinde bu iş kolaylaşmıştır.

Gagauz sözlük ve gramerin hazırlanması acil ihtiyaçlardan biridir. Gagauz folklorunun detaylı araştırması yapılmalıdır. Ayrıca bu alanda sözlü halk yaratıcılığı ürünlerinin toplanması için kesinlikle önlemler alınmalıdır.

Gagauzlarla ilgili bibliyografya çok dağınık olduğu için bu konudaki bütün çalışmaları içeren tam bir bibliyografik başvuru kitabının mümkün olduğunca ortaya konması gerekir. Bu, gelecekteki araştırmaları önemli derece kolaylaştırmış olur.

Görüldüğü üzere yukarıda bahsi geçen çalışmalar çok miktardadır. Bu hedeflerin gerçekleşmesi için Gagauzların yaşadıkları coğrafyadaki ülkelerin bilimsel kuruluşlarının yakın bir biçimde uluslararası işbirliği yapması gerekmektedir.

Günümüzde durum önemli ölçüde kolaylaşmıştır. Çünkü halkının geçmişinin araştırılmasına yardım etmek isteyecek eğitilmiş Gagauzlar artık var ve dolayısıyla onlar, bu çok ilginç bilimsel problemin çözümünü hızlandıracaklardır.